

Bruk av emballasje og andre typer matkontaktmaterialer i matproduksjon

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

Hva er matkontaktmaterialer?

Matkontaktmaterialer er materialer og gjenstander som er i kontakt med mat, som er *ment for* kontakt med mat eller som med rimelighet *kan forventes* å komme i kontakt med mat. Dette omfatter et stort spekter av materialer, som for eksempel plast, papp, papir, metall, glass, keramikk, gummi, silikon og tre. Type gjenstander kan være emballasje, røredskaper, transportbånd, kverner, vogner, skjærefjølere, slanger, rør, hansker, former, bakeboller, plastkasser, matpapir og annet utstyr som kan komme i kontakt med maten.

Foto: Colourbox

Ditt ansvar som matprodusent

Alle trinn i leverandørkjeden har ansvar for at materialer og gjenstander, som skal være i kontakt med mat, er trygge i bruk. Som matprodusent har du ansvar for å bruke matkontaktmaterialer som er beregnet til kontakt med mat og ansvar for å bruke dem riktig. Matkontaktmaterialer skal ikke overføre stoffer til mat som gjør at maten ikke lenger er helsemessig trygg. De skal heller ikke forårsake uakseptable endringer i matens sammensetning eller føre til at kvaliteten på maten blir dårligere. Kravene til

matkontaktmaterialer kan du lese mer om i matkontaktforskriften (forskrift nr. 1381 av 21.12.1993 om materialer og gjenstander i kontakt med næringsmidler).

Ved innkjøp av matkontaktmaterialer, er det viktig at du har god dialog med din leverandør. Du skal få tilsendt en *samsvarserklæring* fra leverandøren (Du kan lese mer om samsvarserklæringer senere i dokumentet). Du må også gjøre en forhåndsvurdering av matkontaktmaterialet i forhold til type mat det skal brukes til. Matkontaktmaterialene kan ha bruksbegrensninger eller en bruksanvisning du må ta hensyn til. Eksempel på bruksbegrensninger kan være at matkontaktmaterialet ikke egner seg for alle typer matvarer, som for eksempel fete eller sure matvarer, eller at det ikke kan brukes ved høy temperatur. Denne informasjonen skal enten fremkomme på merkingen av produktet, eller i annen medfølgende dokumentasjon, som kan være en samsvarserklæring. Det er viktig at du, som bruker matkontaktmaterialene, følger informasjonen som blir gitt i din produksjon. Feil bruk kan medføre overføring av stoffer til maten og gjøre den helseskadelig.

Dersom du ikke har mottatt informasjon om at matkontaktmaterialene er ment for kontakt med mat, enten i merkingen eller ved annen dokumentasjon (for eksempel en samsvarserklæring), må du be om å få det. Ved mottakskontroll er det viktig at du sjekker om riktig type vare er mottatt og at dokumentasjon følger med varen. Hvis informasjon om bruksbegrensninger ikke er oppgitt, bør dette etterspørres. Denne informasjonen må så formidles til dem som har ansvaret for bruken av materialet i produksjonen. Ved bytte av leverandør, eller ved produktutvikling av nye produkter, er det spesielt viktig å ha en god dialog rundt disse forholdene. Det er du som matprodusent som er ansvarlig for riktig bruk av matkontaktmaterialene.

Produksjonsutstyr

Matkontaktforskriften gjelder også de delene i produksjonsutstyr som kommer i kontakt med mat. Maskiner og produksjonsutstyr er ofte sammensatt av forskjellige deler, for eksempel metall- og plastdeler, gummi eller silikonpakninger mv. De enkelte deler av slikt utstyr, som kommer i kontakt med mat, skal overholde kravene for matkontaktmaterialer.

Det kan være deler av maskiner eller annet produksjonsutstyr som ikke benyttes i direkte kontakt med maten og som heller ikke *med rimelighet* kan antas å komme i kontakt med mat, f.eks. pumper ol. Slike deler er ikke omfattet av regelverket på området.

Hvis du har anskaffet produksjonsutstyret før 3. desember 2004, forventes det ikke at du fremlegger dokumentasjon i forhold til kravene som gjelder for matkontaktmaterialer etter

matkontaktforskriften § 2, forordning nr. 1935/2004 om materialer og gjenstander i kontakt med næringsmidler eller særregler som er vedtatt senere. Hvis det imidlertid fra og med 3. desember 2004 er byttet ut utstyrsdeler, som for eksempel plastslanger, skal du ha dokumentasjon for de nye delene som kommer i kontakt med mat.

Foto: Colourbox

Regelverket

Regelverket på området er omfattende og i stor grad EU-basert. I Norge er det matkontaktforskriften som gjelder. Denne forskriften gjennomfører EUs forordninger for matkontaktmaterialer, blant annet forordning (EF) nr. 1935/2004 om materialer og gjenstander i kontakt med næringsmidler og forordning (EF) nr. 2023/2006 om god produksjonspraksis (GMP) for materialer og gjenstander i kontakt med næringsmidler. Begge forordningene gjelder alle typer av materialer og gjenstander. Den norske matkontaktforskriften gjennomfører også forordning (EU) nr. 10/2011 om plastmaterialer og gjenstander som er bestemt å komme i kontakt med næringsmidler og forordning (EU) nr. 450/2009 om aktive og intelligente materialer og gjenstander beregnet på å komme i kontakt med næringsmidler.

Krav til merking eller informasjon som skal fremgå av dokumentasjon

For å vite om matkontaktmaterialet er egnet for kontakt med mat, skal matkontaktmaterialet være merket, eller du skal få informasjon om hva det kan brukes til i dokumentasjon som følger med. Det er tre alternativer til merking som gjelder alle matkontaktmaterialer, unntatt dem som er utformet slik at bruken klart fremgår av produktet selv.

Produktene skal enten være merket med

- formuleringen «for næringsmidler»
- med glass-/gaffelsymbolet eller
- med en varebetegnelse som karakteriserer bruksområdet. Eksempler er: «matboks», «brødpose» og «bakepapir».

Dersom matkontaktmaterialet skal følges av en bruksanvisning eller bruksbegrensning, må dette også vises i merkingen eller i dokumentasjonen som følger produktet. Eventuelle bruksbegrensninger for matkontaktmaterialet skal omtales i samsvarserklæringen.

For mer info om merking les:

http://www.mattilsynet.no/mat_og_vann/produksjon_av_mat/matkontaktmaterialer/merking_a_v_matkontaktmaterialer.14054

Mer om samsvarserklæring

En samsvarserklæring er en skriftlig erklæring hvor det attesteres at matkontaktmaterialet er i overensstemmelse med de krav forskriften fastsetter, jf. matkontaktforskriften § 4a. I Norge har vi et nasjonalt krav om at alle matkontaktmaterialer skal ha en samsvarserklæring. I en samsvarserklæring vil det være informasjon som det er viktig at du som matprodusent kjenner til. Det er derfor avgjørende at du leser og tar hensyn til informasjonen som gis her. Det er utarbeidet en nordisk sjekkliste som skal være til hjelp for vurderingen. Se lenke til den nordiske sjekklista nederst i dette dokumentet.

Følgende elementer må være ivaretatt i samsvarserklæringen:

- erklæringen må foreligge skriftlig (enten i papirform eller elektronisk) og det må fremgå hvem som har utstedt erklæringen
- det må være gjort henvisninger til gjeldende regelverk (henvisning til EU-regelverk kan aksepteres for de deler av regelverket som er harmonisert)
- erklæringen må inneholde informasjon som knytter erklæringen til varen (sporbarhet)
- erklæringen skal være skrevet på norsk eller et språk som i stavemåte ligner norsk (engelsk kan også aksepteres)

- det må komme frem hvilken type material/gjenstand det er og hvilke materiale/sammensetning produktet består av
- anvendelsesområdet for materialet/gjenstanden og evt. bruksbegrensninger/bruksanvisning (for eksempel hvis produktet ikke kan brukes til sure næringsmidler, eller ved høyere temperaturer enn 100 grader, så skal det fremgå av erklæringen).
- den skriftlige erklæringen bør også være signert og datert eller utstedt med en gyldighetstid

For plast er kravene til innholdet i en samsvarserklæring mer detaljerte, jf § 2c matkontaktforskriften, artikkel 15 (forordning (EU) nr. 10/2011 plastforordningen). De spesifikke kravene til innholdet i samsvarserklæringen kan du lese i vedlegg IV i plastforordningen. EU har også utarbeidet en veileder for samsvarserklæringer for matkontaktmaterialer i plast. Se lenke både til regelverket, dvs. matkontaktforskriften som inneholder plastforordningen og EUs veileder nederst i dette dokumentet.

En del virksomheter benytter EK-sertifikat. Dette er et tredjepartssertifikat som utstedes av Emballasjekonvensjonen (EK) på grunnlag av dokumentasjonen som virksomheten selv legger fram om matkontaktmaterialet. Det er ikke krav i regelverket til at du skal bruke EK-sertifikat. Et EK-sertifikat vurderes som tilfredsstillende dersom det inneholder den informasjon som regelverket stiller til en samsvarserklæring.

Hva er DUA (dual use additives)?

Som matprodusent er det viktig at du er klar over at noen tilsetningsstoffer som brukes i materialene (særlig plast) kan være de samme som brukes som tilsetningsstoffer i mat. Slike stoffer kalles gjerne for «dual use additives (DUA)» og skal være opplyst om i samsvarserklæringen.

Dual use additives må ikke avgis fra matkontaktmaterialet:

- i mengder som kan ha en teknologisk effekt i maten. Hvis stoffet er tilsatt plasten for at det skal ha en teknologisk effekt i maten, er det snakk om en «aktiv eller intelligent emballasje» som skal oppfylle kravene i matkontaktforskriften § 2b forordning (EU) 450/2009 om aktive og intelligente materialer og gjenstander beregnet på å komme i kontakt med næringsmidler

- i mengder som overskrider den laveste grense for innhold i matvaren i regelverket for plast¹, tilsetningsstoffer² og aromastoffer³. For eksempel må antioksidanten butylhydroxyanisol, BHA, ikke avgis fra plast i mengder som overskrider grenseverdien for migrasjon fra plast på 30 mg/kg matvare. Dette bidraget skal medregnes, hvis plasten brukes til kontakt med matvarer som kan inneholde BHA som tilsetningsstoff.
- i mengder over migrasjonsgrenseverdien for plast til matvarer, hvor stoffene ikke er tillatt som tilsetnings- eller aromastoff.

Meldeplikt

I matkontaktforskriften § 4c står det at produsenter, importører og grossister av matkontaktmaterialer skal melde fra til Mattilsynet om sin virksomhet. Dette betyr at dersom du selv importerer matkontaktmaterialer til egen virksomhet, må du melde fra om dette til Mattilsynet. Bakgrunnen for denne meldeplikten, er at Mattilsynet må kjenne til aktørene i markedet for å kunne føre tilsyn med at matkontaktmaterialene som omsettes i Norge er trygge. Melding til Mattilsynet gjøres ved å gå inn på www.mattilsynet.no og velge Skjema. Skjemaet som skal fylles ut heter «Ny næringsmiddelvirksomhet inkludert matkontaktmaterialer»

Lenker

Mattilsynets internettsider om matkontaktmaterialer:

http://www.mattilsynet.no/mat_og_vann/produksjon_av_mat/matkontaktmaterialer/

Matkontaktforskriften: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1993-12-21-1381>

Nordisk sjekkliste for matkontaktmaterialer: <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A858441&dswid=-8618>

EU-veileder for samsvarserklæringer for matkontaktmaterialer i plast:

http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/index_en.htm

¹ Forordning (EU) nr 10/2011 plastforordningen

² Forskrift om tilsetningsstoffer til næringsmidler 2011-06-06-668

³ Forskrift om aroma og næringsmiddelingsredienser med aromagivende egenskaper til anvendelse i og på næringsmidler 2011-06-06-669